

De vooruitgang

Sicco Mansholt: founding father van de Europese Unie

donderdag 22 juni 2006

De naam Sicco Mansholt is voor velen synoniem met het Europese landbouwbeleid dat veel kleine boeren de kop kostte. Voor hen is hij nog altijd een Bauernkiller. Dat is niet terecht, stelt Johan van Merriënboer. 'Per saldo hebben de boeren veel gewonnen met Mansholt.'

Toen de Franse president De Gaulle in 1965 een streep dreigde te zetten door het vooruitzicht van een politieke eenwording van Europa, ontstak Sicco Mansholt (1908-1995) tijdens een rede in Barneveld in grote woede. Het mislukken van een gemeenschappelijke markt zou volgens hem 'de grootste ramp sinds Hitler zijn'. Het typeert Mansholt, twaalf jaar lang minister van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening in zes Nederlandse kabinetten en vervolgens vijftien jaar Europees commissaris voor de Landbouw.

Mansholt geldt als de grondlegger van het gemeenschappelijke Europese landbouwbeleid en als een van de founding fathers van de Europese Unie. In grote delen van Nederland, maar zeker ook in Europa, is hij voor veel boeren echter een Bauernkiller, die de kleine boeren de nek heeft omgedraaid. 'Ik reken af met dat beeld,' zegt Johan van Merriënboer, die onlangs promoveerde op Mansholt. Een biografie.

In Mansholts visie moest er in een moderne industriële samenleving plaats zijn voor een gezonde, economisch levensvatbare boerenstand. Boeren moesten op de markt kunnen concurreren, kostendrukkend werken en innovatief zijn. 'Het steunen van kleine boertjes vond hij asociaal: de belastingbetaler betaalt en je krijgt een enorme overproductie. Hij deed ook voorstellen om bijvoorbeeld de boerenzoons die afvloeiden op te leiden, maar alleen zijn uitspraak dat de helft van de boeren weg moest, is blijven hangen.'

Mansholt was boer én socialist: een zeldzaamheid. Hij is wel een rode boer genoemd. Hoewel dat misschien wat ver gaat, was het socialisme wel zijn drijfveer. Dat kreeg hij van thuis mee. Daarnaast werd hij diepgaand gevormd door de Tweede Wereldoorlog, waarin hij actief was in het verzet, voedsel organiseerde voor de illegaliteit en betrokken was bij droppings en wapentransporten. Voor Mansholt begon alles met de oorlog, verklaarde hij later. Van Merriënboer: 'De bezettingsjaren maakten hem rijper, zowel politiek als emotioneel.'

Aan die periode schreef Mansholt ook zijn inzet voor de politieke eenheid van Europa toe. Hij legde daarbij de link met de Eerste Wereldoorlog: de Tweede was daar een logisch gevolg van. De strijd om het landbouwbeleid was een politieke strijd, en droeg veel bij aan de politieke ontwikkeling van Europa. In de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw wás Europa landbouw.

Mansholt was van mening dat de prijzen van landbouwproducten in Europa gelijk moesten worden getrokken. Van Merriënboer: 'Mansholt heeft bewust gekozen voor een politieke eenwording, dus mét te hoge prijzen. Op termijn hoopte hij de prijzen omlaag te brengen en geloofde hij dat Brussel erin zou slagen een gezonde boerenstand te scheppen.'

De Fransen lagen echter dwars. Ze profiteerden enorm van het Europese landbouwbeleid, het geld stroomde binnen. Maar de politieke eenwording die Mansholt eraan koppelde, werd tot zijn grote frustratie door De Gaulle de nek omgedraaid. De Franse president bleef vasthouden aan zijn veto. Fel verzet tegen Mansholts beleid kwam ook uit boerenkring. Het water stond de boeren aan de lippen, omdat de prijzen voor hun producten drie jaar lang gelijk waren gebleven, maar hun reële inkomen door de inflatie sterk achteruit was gegaan. Op demonstraties werd Mansholt dood gewenst en werden poppen van hem symbolisch opgehangen. Er viel zelfs een dode.

En er was nog een moment waar Mansholt niet graag op terugkeek: hij stemde in 1947 in met de eerste politionele actie in Nederlands-Indië. Na zijn pensioen noemde hij het besluit een zwarte bladzijde. 'Dat was achteraf makkelijk praten, zei hij ook zelf. Hij had toen moeten aftreden. Maar hij heeft wel toegegeven dat het fout was, en die draai heb ik Drees niet zien maken.'

Na zijn aftreden als voorzitter van de Europese Commissie in 1972 radicaliseerde Mansholt door het Rapport van de Club van Rome. Meer en meer ging hij zich - ook daarin komt zijn rode achtergrond naar voren - inzetten voor de derde wereld en een eerlijker verdeling tussen Noord en Zuid.

Voor velen is hij echter voor altijd verbonden met landbouwbeleid. 'De boeren hebben per saldo veel gewonnen met Mansholt,' concludeert Van Merriënboer. Was de landbouw nationaal georganiseerd gebleven, dan had de belastingbetaler nog meer moeten betalen en waren nog veel meer boeren op de fles gegaan.'

Johan van Merriënboer, Mansholt. Een biografie. 493 p. Boom. euro 29,50